

Раб краси (скорочено)

Володимир Винниченко

Володимир Винниченко

Раб краси

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Дядько Софрон і Василь вже два тижні чекали, щоб їх найняли на роботу наймачі, прикажчики з економій або мужики. Їм неважлива була ціна, але їх все одно не наймали, бо дядько був невеличкий на зріст, жовтий і зморщений, а Василь парубок був несміливий, дуже блідий на виду, соромливий і якийсь чудний. Дядько Софрон курив люльку і ніби зарані знав, що нічого не вийде. Він лиш насміхався: "Ага! Заробітки... Таврія... Буде нам Таврія!". Була спека, люди лежали на станції. Василь лежав і дивився в той бік, де серед земляків своїх лежала Катря.

Минали дні, душні і довгі. Деякі робітники злісно лаялись і йшли кудись, а на їхнє місце приходили нові. Деколи з міста приходили люди і наймали одного або двох копати льох або місити глину.

Катря сміялася з Василевих і дядькових широких штанів, деколи питала, чи Василь пошив їй спідницю з них. Василь не сердився, тільки очі його дивились на неї ще більш благаючи та губи блідли й складались криво-болісно.

Василь і дядько їли лиш суху тараню і пили воду. Вночі хлопець йшов у поле. Дядько Софрон це бачив й бурмотів. Хлопець виходив далеко у поле, виймав з-за пазухи сопілку, яку довго й ніжно обтирав рукавом свитки. Потім приставляв її до рота, зітхав і пускав ніжні, тужливі звуки.

Раз на подвір'я прийшов наймач з батіжком. Він одібрав собі гурт парубків та дівчат і повів їх кудись на станцію. На подвір'ї знов стало тихо. Недалеко від Василя й Софрона, спершись спиною на дерево, стояла Катря. В неї були босі, порепані ноги. Катря сказала, що лишилося їх п'ятеро земляків. Дядько бідкався, що скоро всі розлучаться. Дівчині не подобалось, як Василь дивився на неї. Вона сказала так, щоб Василь чув: "Ач, як витріщився... Чого б, спитатись? Лупає тими очима... Комусь він потрібний!". Дядько натякав Василеві, щоб не закохувався в дівчину.

Ввечері, коли всі спали, Василь пішов між рядами сплячих за тин. По дорозі йшли якісь п'яні люди. Хлопець відійшов, вийняв сопілку й загравав. Спершу звуки вилітали з неї нерішуче, несміло, але потім насмілювались, росли і тонкими низками розбігались на всі боки. Звуки несли з собою шматки страждання, шматки невиплаканої журби й були сміливі і горді через те.

Серед одної купи лежачих людей підвелась якась постать і пішла на дорогу, до

Василя. Це була Катря. Василь розповів дівчині, що він сирота, грати навчився коло череди. Василь, схиливши голову, вертів в руках сопілку, а вона задумливо дивилась йому на руки й слухала, як в грудях їй ворушилось щось тепле, ніжне, рідне. Василь сказав, що постійно відчуває сум, плаче, коли заходить сонце. Його вигнали з економії, побив прикажчик. Дівчина вибачилась за те, що сьогодні сказала. Катря помалу взяла Василеву руку й, поклавши її собі на плечі, пригорнулась до його.

На другий день, коли Катря проходила повз дядька Софрона й Василя, очі їй були потуплені вниз, і вона не посміхалась. А Василь бліднів. Він грав. Дядько Софрон латав сорочку й скося позирав на його.

Надвечір на подвір'ї з'явився наймач. Він одібрав гурт парубків. Найняв і Софрона з Василем. Василь стояв сумний і іноді шукав когось очима, а Софрон був якийсь прищулений. Катря просила Василя не йти, а потім сказала, хай наймається.

Василь сидів спиною до тих, кого найняли, і грав на сопілці. Софрон сказав збиратись, бо зараз буде вагон. Хлопець відмовився їхати, хоч харчі вже закінчились. Дядько залишився з хлопцем. Повз їх пройшла Катря, весело наспівуючи. Вона була рада, що Василь лишився.

А ввечері Василь побіг за Катрею. Дядько Софрон пробурмотів: "Ну да... То вже так!".

Дні минали. Дядько Софрон і Василь уже не раз спускались в город за яким-небудь городським наймачем і щоразу вертались, несучи кожний по кілька десятків копійок в кишенях. І важко було нести ті копійки, бо вони так помалу раз у раз вертались і так мляво посовувались їм ноги! Зате вночі дядько Софрон спав, не прокидаючись, а Василь, не лягаючи, грав.

На станції дико свистіли паровози, а сопілка ніжно грала. Грав не те, що вивчив коло череди, а те, чому вивчило його життя та серце. Сопілка плакала й жалілася на долю.

Одного дня знов прийшов наймач. Дядька Софрона він назвав "трухляком", але не забракував і зарахував разом з Василем у третяки. Катря теж взяли. Усі робітники вирушили до економії. Йшли містом. Василь з Катрею йшли позад дядька Софрона. Катря весело озиралась на всі боки, а Василь, серйозний і мовчазний, пильно й повагом дивився на все і ніби ховав собі те все в душу.

Вони йшли тими вулицями, де люди не жили, а тільки торгували. Через це на цих вулицях стояв грюкіт од звозиків, блищало світло від круглих білих ліхтарів і бігали трамваї. І вся ця довга низка людей в грубій, убогій одежі з клунками на плечах, людей з поширеними очима, з грубими обличчями й голосами справляла таке враження тут, яке справляє в убогій вулиці села кавалькада розкішно вбраних людей з м'якими руками, ніжними, випещеними обличчями й делікатними голосами. І тепер сі ніжні, випещені люди озирались на сих грубих людей, сторонились їх і довго дивились їм услід.

З улиці блискучих магазинів вони звернули вліво й вийшли на широку, засяяну білим світлом вулицю. І тільки вони вийшли на неї, як звідкись, неначе ждучи тільки їх,

вирвався цілий вихор чудових звуків і сильно вдаривсь їм в серце. За довгим тином, з саду протягувались непоборимі звуки. Наймані збились до того тину й, встромивши голови між залізні прuti, жадно глitalи ті звуки.

Василь і Катря стояли з самого краю. Вона щоразу озиралась до його, з веселим сміхом скрикувала, кричала щось, але Василь не чув її. Весь білий, з своїми запалими щоками, над якими горіли якимсь чудним і страшним світлом очі, з криво-болісно стуленими губами, він дивився в той сад і не рушився. А звуки лились із саду й плили десь над головою. Василева душа, як раб, завмерла й не сміла рухатись. Вона росла, давила груди, розпирала череп і билася риданням в горлі. Звуки падали у Василеве серце.

Катря кликала Василя йти. Вона схопила його за груди й дуже шарпнула до себе. Хлопець сказав очепитись, бо він нікуди не піде. Дядько мовчки схопив Василя під руку й потягнув за собою. Він вийняв люльку й, щось бурмочучи, став набивати її. Коли обернувся, Василя не було. Дядько знав, що Василь втік до музики. Софрон забрав у прикажчика свій і Василів паспорти і пішов шукати хлопця.

На старому місці Василя не було. Незабаром коло шукаючого Софрона зібралась ціла юрба різного люду. Вони всі дивились на його жовте, зморщене лице з хворими очама, а він, бігаючи очима по вулиці, оповідав їм про Василя, і не знав було, чи він сумував, чи злорадствував.

Коли Софрон зостався сам, притуливсь до тину й, схиливши голову, застиг. А звуки в саду зітхали й говорили щось про бажане хороше й недосяжне. І плакало серце Софронове за ними, бо низько схилив він голову. І раптом він підняв голову, озирнувся, прислухався і хутко повернувся лицем до саду. Звідти несло чийсь ридання, гірке, одривисте і грубе. Дядько Софрон просунув лице в дірку між прутами й забігав напруженими очима, шукаючи місце того ридання. Швидко він побачив під одним кущем Василя.

В саду розлігся лопотячий, дрібний шум оплесків і крику, – неначе там зраділи, що це був таки Василь.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.